

Rytų kaimynystės atspindžiai

Informacinė svarbiausių Rytinės kaimynystės
įvykių apžvalga

Nr. 15 (20) // 2010 10 23-11 10

EESC

Rytų Europos studijų centras

Įvertinta Moldovos ir ES santykių raida

Šių metų spalio 27 d. Europos Sąjungos delegacijos Moldovoje vadovas Dirkas Schuebelis Laisvajame tarptautiniame Moldovos universitete skaitė paskaitą, kurioje įvertino Moldovos ir ES santykių raidą. D. Schuebelio nuomone, Moldovos ir Europos Sąjungos santykiai pastaraisiais metais itin sustiprėjo. Nuo 2009 m. pabaigos ženkliai padaugėjo ES pareigūnų vizitų į Moldovą skaičius, padidėjo ES susidomėjimas Moldovos europinės integracijos raida. Tai patvirtino ir šių metų spalio 25 d. įvykęs ES valstybių užsienio reikalų ministrų tarybos susitikimas, kuriame nutarta sukurti veiksmų planą, galinčiame padėti Moldovai derėtis su ES dėl bevizio režimo įgyvendinimo. Taip pat, šiuo metu ES rengia rekomendacijas Moldovos vyriausybei, kad 2011 metų pirmąjį ketvirtį jau galėtų būti pradėtos derybos dėl laisvos prekybos susitarimo tarp Moldovos ir ES pasirašymo. D. Schuebelio teigimu, nors dauguma žmonių ES aktyvesnę politiką Moldovos atžvilgiu supranta kaip savitą ES paramą dabartinei provakarietišškai Moldovos vyriausybei, iš esmės ES politiką reikėtų vertinti kaip paramą Moldovos gyventojams. Pasak, D. Schuebelio reikia tikėtis, kad po šių metų lapkričio 28 d. įvyksiančių Moldovos parlamento rinkimų, naujoji Moldovos vyriausybė aktyviai tęs bendradarbiavimą su ES.

■ Parengta remiantis: *Azi.md, New York Times*
(Nuotrauka iš *Azi.md*)

Ukrainos vietos savivaldos rinkimuose didžiausią rinkėjų paramą užsitikrino valdančioji Regionų partija

Šių metų spalio 31 d. Ukrainoje įvyko vietos savivaldos rinkimai, kurių metu buvo renkami Krymo Aukščiausiosios Tarybos (AT) deputatai, savivaldybių tarybų nariai ir jų vadovai. Įvykę Ukrainos vietos savivaldos rinkimai buvo laikomi artėjančių parlamento rinkimų generaline repeticija. Valdančiąjai Regionų partijai, kuri neturi absoliučios daugumos Ukrainos parlamente buvo itin svarbu sustiprinti savo pozicijas vietos savivaldos rinkimuose. Preliminariais duomenimis, įvykusių vietos savivaldos rinkimuose valdančioji Regionų partija užėmė pirmąją poziciją – jos atstovai buvo išrinkti 118 miestų (iš 177) merais, įskaitant ir 11 sričių centrų. Nepaisant tvirtų Regionų partijos pozicijų vietos savivaldos institucijose,

kai kurie ekspertai įvykusių rinkimus Regionų partijai įvardija tik kaip patenkinamus. Regionų partijos atstovai sugebėjo užsitikrinti tik 11 merų postų (iš 24) sričių centruose. Ukrainos ekspertų nuomone, Regionų partijos nesėkmę galima aiškinti tuo, kad valdančiąjai Regionų partijai sričių centruose nepavyko akcentuoti ideologinio susipriešinimo su politiniais oponentais. *Pirma*, vietos savivaldos rinkimuose politinių partijų ideologinė konfrontacija nebuvo aktuali rinkėjams, kuriems svarbiausi buvo kasdieniniai buitiniai klausimai. *Antra*, 2010 m. spalio 31 d. Ukrainos vietos savivaldos rinkimai buvo pirmieji rinkimai, kuriuose kandidatams į mero postą buvo uždrausta savarankiškai išsikelti savo kandidatūras. Šie rinkimai nuo ankstesniųjų skiriasi tuo, kad jie pirmą kartą rengiami pagal mišrią proporcinę - mažoritarinę sistemą: viena vietos tarybos deputatų pusė renkama pagal partijų sąrašus, kita - vienmandatėse apygardose, nors iškelti kandidatus šiose apygardose gali tik vietos partinės organizacijos. Pagal mišrią sistemą renkami Krymo AT deputatai, taip pat sričių, rajonų ir miestų tarybų deputatai. Kaimo ir gyvenviečių tarybų deputatai renkami pagal mažoritarinę sistemą. Daugelis populiarių kandidatų, dalyvavusių rinkimuose iš esmės tik pasinaudojo Ukrainos politinėmis partijomis kaip įrankiu, kad galėtų dalyvauti rinkimuose, tačiau yra visiškai abejingi juos iškėlusią partijų vietinėms organizacijoms. Preliminariais duomenimis, Ukrainos vietos rajonų ir miestų tarybose Regionų partijos atstovai iš viso gavo 29,63 proc. vietų, Julijos Timošenko „Tėvynės“ partija - 11 proc., „Permainų fronto“ partija - 6,1 proc., Komunistų partija - 5,52 proc., „Laisvės“ partija - 3,9 proc., „Stiprios Ukrainos“ partija - 4,52 proc., 8,91 proc. rinkėjų balsavo „prieš visus“. Panašūs duomenys ir dėl Ukrainos politinių partijų laimėtų vietų Ukrainos apskričių tarybose pagal politinių partijų sąrašus. Čia Regionų partijos atstovai iš viso gavo 30,7 proc. vietų, Julijos Timošenko „Tėvynės“ partija - 9,82 proc., „Permainų fronto“ partija - 5,85 proc., Komunistų partija - 5,18 proc., „Laisvės“ partija - 3,96 proc., „Stiprios Ukrainos“ partija - 3,57 proc., 9,6 proc. rinkėjų balsavo „prieš visus“. Nors politikos apžvalgininkų nuomone, rinkėjų aktyvumas Ukrainos vietos savivaldos rinkimuose buvo žemas ir kyla tam tikrų abejonių dėl rinkimų rezultatų skaidrumo (balsavimo biuletenių skaičiaus, administracinių išteklių panaudojimo siekiant palankesnių valdančiąjai partijai rezultatų ir kt.), Ukrainos ministro pirmininko Mykolas Azarovo nuomone, įvykusių savivaldos rinkimuose rinkėjų aktyvumas siekė 50 proc., o patys rinkimai buvo itin demokratiški. M. Azarovo teigimu, įvykusių rinkimuose Regionų partija įtvirtino savo pozicijas Ukrainos centrinėje dalyje, o šalies vakaruose jos įtaka nesulpnėjo.

Ekspertų teigimu, paradoksalu, tačiau prorusiškai laikoma Regionų partijai spalio 31 d. vykusiuose Ukrainos vietos savivaldos rinkimuose pavyko stipriai susilpninti Krymo autonomiją, ko iki šiol nebuvo pavykę padaryti nei vienai Ukrainą valdžiusiai partijai. Krymo autonomijos susilpnėjimą galima įvertinti keliais veiksniais. *Pirma*, pagal politinių partijų sąrašus ir

vienmandatėse rinkimų apylinkėse Regionų partijos atstovai Krymo AT iš viso laimėjo 80 vietų iš 100. Kitaip tariant, Regionų partijai gavus daugumą Krymo AT, o Krymo regionas iš esmės tapo savitu valdančiosios partijos filialu, kuris neprieštaraudamas vykdys visus centrinės valdžios sprendimus. Regionų partijos pergalę vietos savivaldos rinkimuose Kryme palengvino ir tai, kad dar gerokai iki rinkimų Ukrainos prezidentas Viktoras Janukovičius paskyrė lojalius Regionų partijai žmones į pagrindinius Krymo politinius postus, taip susilpnindamas Krymo vietinio politinio elito pozicijas. *Antra*, šių metų spalio 31 d. vykusiuose vietos savivaldos rinkimuose užsitikrinusi tvirtas pozicijas Kryme, Regionų partija faktiškai suskaldė Ukrainos komunistų partiją į dvi dalis. Ukrainos komunistų partijos Krymo filialo vadovybė nesutinka su vietos savivaldos rinkimų rezultatais ir mano, kad Regionų partija Krymo AT laimėjo ne daugiau kaip 15 vietų, o rinkimų rezultatai yra suklastoti. Ukrainos politikos apžvalgininkai pabrėžė, kad Ukrainos komunistų partijos Kryme lyderis Leonidas Gračas yra nepatenkintas susidariusia situacija ir konfliktuoja su Ukrainos komunistų partijos vadovu Piotru Simonenko, kurį tenkina įvykusių vietos savivaldos rinkimų rezultatai. Tikėtina, kad Ukrainos komunistų partijos filialas Kryme, kuris yra vertinamas kaip labiausiai organizuotas ir sutelktas Ukrainos komunistų partijos padalinys, gali atsiskirti ir transformuotis į naują politinę partiją. Reikėtų įvertinti ir tai, kad Regionų partija linkusi manipuluoti Krymo gyventojų nuotaikomis. Pavyzdžiui, Simferopolyje pirmą kartą po ilgo laikotarpio leistas „Rusiškasis maršas“, kuriame dalyvavo daugiau nei tūkstantis žmonių ir skanduoti tokie šūkiukai kaip „Mes Rusijos žmonės, gyvenantys rusiškoje žemėje!“ bei „Rusų kalbai Kryme suteikti valstybinės kalbos statusą!“. Reikėtų pabrėžti, kad jei Ukrainos komunistų partija Kryme anksčiau tradiciškai rėmė panašias protesto akcijas, tai šio „Rusiškojo maršo“ klausimu Krymo politinių jėgų nuomonės išsiskyrė. Krymo komunistų nuomone, pats maršas vertinamas daugiau kaip centrinės valdžios noras įtikti Krymo gyventojams, nei realus atstovavimas rusakalbių Krymo gyventojų interesams.

■ Parengta remiantis: *Kommersant.ua, Regnum.ru, RFE/RL, Ng.ru*
(Nuotrauka iš RFE/RL)

Azerbaidžanas mano, kad ES Rytų partnerystės iniciatyva yra neadekvati geopolitiniais iššūkiams Pietų Kaukaze

Šių metų lapkričio 2 d. Briuselyje viešėjęs Azerbaidžano užsienio reikalų ministro pavaduotojas Arazas Azimovas duodamas interviu žiniasklaidos atstovams pareiškė, kad ES Rytų partnerystės iniciatyva yra neadekvati Pietų Kaukazo geopolitiniais iššūkiams. A. Azimovo nuomone, turi būti išplėtoti papildomi būdai Rytų partnerystės iniciatyvos vystymui per bendrą energetikos tranzito sistemą, bendrą prekybos rinką ir kitas galimas bendradarbiavimo sritis. A. Azimovas taip pat atkreipė žurnalistų dėmesį į išskirtinį Azerbaidžano vaidmenį Europos ir Azijos valstybių civilizacinio ir kultūrinio dialogo plėtroje. Azerbaidžanas save suvokia kaip perspektyvios ekonomikos valstybę su europietiška kultūra, tačiau tuo pat metu priklausančią Rytams ir galinčią pasiūlyti Vakarams „naują ideologiją“ santykiuose su musulmoniškoms valstybėms.

Pasak A. Azimovo, vienas iš Rytų partnerystės trūkumų – visos Rytų partnerystės valstybės yra traktuojamos skirtingai, pavyzdžiui, ES ilguoju laikotarpiu yra numačiusi narystės perspektyvą kai kurioms Rytų partnerystės valstybėms, tačiau ne Azerbaidžanui.

A. Azimovas kritiškai įvertino ir Azerbaidžano bendradarbiavimą su NATO, teigdamas, kad šiuo metu Azerbaidžano ir NATO santykiai yra grindžiami „Partnerystės vardan taikos“ programa, kuri nenumato Azerbaidžano narystės Aljanse perspektyvos. Azerbaidžanas nusivylęs NATO išlaidų mažinimo politika ir sunerimęs dėl savo vaidmens kovoje su prekyba žmonėmis bei narkotikų pervežimu iš Afganistano, ypač pasienyje su Iranu. A. Azimovas teigė, kad NATO turėtų pasiūlyti

Azerbaidžanui saugumo garantijas. A. Azimovas pripažino, kad nesant NATO planų pilnavertei Azerbaidžano narystei, saugumo garantijos pagal Šiaurės Atlanto sutarties 5 straipsnį negali būti numatytos. Vis dėlto, NATO turi būti pasiruošusi įsikišti, jei kiltų grėsmė Azerbaidžano saugumui. Minėta grėsmė siejama su tikėtinos krizės Irane kilimu ir Azerbaidžano naftos ir gamtinių dujų atsargų pažeidžiamumu.

A. Azimovo teigimu, Azerbaidžanas neteikia preferencijų nei ES propaguojamam „Nabucco“, nei su „Nabucco“ konkuruojančiam Rusijos „Pietų srovės“, ar kokiems nors kitiems dujotiekio projektams. Azerbaidžanas gamtines dujas parduoda vadovaudamasis ne geopolitine, o komercine logika. Kita vertus, Azerbaidžano energetinių jungčių su Iranu plėtra aiškinama tuo, kad Azerbaidžanas negali tiesiogiai tiekti gamtinių dujų jam priklausančiam Nachičevanės anklavui, esančiam tarp Armėnijos ir Irano. Azerbaidžano tiekiamas gamtines dujas Iranas vėliau reeksportuoja Nachičevanės gyventojams. A. Azimovas pabrėžė, kad Azerbaidžanas disponuoja 8 mlrd. kubinių metrų gamtinių dujų, kurios nereglamentuotos jokiais kontraktais ir kurias galima laisvai parduoti. Taip pat Azerbaidžano diplomatas akcentavo, jog Azerbaidžanas yra ne tik valstybė, turinti gamtinių išteklių, tačiau kartu ir tranzitinė šalis, transportuojant dujas iš Turkmėnijos. Reikėtų akcentuoti, kad tiesioginio dujotiekio per Kaspijos jūrą iš Turkmėnijos į Azerbaidžaną statybos kol kas neįmanomos dėl neišspręstų teritorinių klausimų Kaspijos jūroje. Tikėtina, kad išsprendus šiuos klausimus, Azerbaidžanas ateityje jūriniu keliu galėtų transportuoti suskystintas gamtines dujas iš Turkmėnijos, o vėliau šias dujas reeksportuoti ir į Turkiją.

Aukščiau minėta Azerbaidžano pozicija Rytų partnerystės klausimu yra itin svarbi ES, bandančiai suintensyvinti Rytų partnerystės įgyvendinimą Pietų Kaukaze. Vienos iš Rytų partnerystės iniciatorių, Lenkijos nuomone, Rytų partnerystė Pietų Kaukaze nebus gyvybinga, kol nebus išspręstas Azerbaidžano ir Armėnijos konfliktas Kalnų Karabacho klausimu. Tam tikrų teigiamų pokyčių įstrigusio Kalnų Karabacho klausimo atžvilgiu tikimasi dar šių metų gruodžio 1-2 d. Astanoje (Kazachstane) vyksiančiame Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacijos viršūnių susitikime. Kita vertus, pastaruoju metu itin suintensyvėjo Azerbaidžano ir Armėnijos vyriausybės pareiškimai, kuriuose teigiama, kad Kalnų Karabacho problema bet kada gali būti išspręsta karinėmis priemonėmis. Azerbaidžanas reikalauja, kad Armėnija nedelsiant gražintų okupuotas teritorijas aplink Kalnų Karabachą, kurias Armėnija vertina kaip savitą „buferinę zoną“, o vėliau Azerbaidžano jurisdikcijai perduotų ir patį Kalnų Karabachą, kuriam būtų suteiktas plačios autonomijos statusas. Armėnija sutiktų gražinti dalį okupuotų teritorijų Azerbaidžanui, jei pastarasis atsisakytų bet kokių pretenzijų dėl Kalnų Karabacho, būtų pripažintas Kalnų Karabacho suverenitetas bei išlaikytos teritorijos, sujungiančios Kalnų Karabachą su Armėnija. Karinių veiksmų analitikai prognozuoja, kad atsinaujinęs Azerbaidžano ir Armėnijos lokalinis karinis konfliktas paskatins visų kaimyninių valstybių įsitraukimą į šį konfliktą. Karinio konflikto atveju, Rusija gins savo strateginę partnerę Armėniją, o Turkija – Azerbaidžaną. Itin sunkioje padėtyje atsidurtų Gruzija, kuri palaiko draugiškus santykius tiek su Armėnija, tiek su Azerbaidžanu. Azerbaidžanas gali pareikalauti iš Gruzijos, jog ši nutrauktų Armėnijos krovinių tranzitą per savo teritoriją, o Armėnija atvirksčiai – kad Gruzija leistų dar labiau suintensyvinti armėniško tranzito srautus. Jei Gruzija pasirinktų neutraliteto poziciją, tikėtina, kad Pietų Kaukaze savo veiklą dar labiau suaktyvintų Rusija, siekianti Gruzijos prezidento Michailo Saakašvilio pasitraukimo iš valdžios. Kai kurių ES valstybių ekspertų nuomone, jei nebūtų buvę Kosovo precedento, būtų galima teigti, kad Azerbaidžanas yra teisus, siekiant atstatyti savo teritorinį vientisumą. Tačiau daliai Europos valstybių pripažinus Kosovo nepriklausomybę, Armėnija įgijo teisę reikalauti ir Kalnų Karabacho nepriklausomybės pripažinimo ateityje.

● Parengta remiantis: *EurActiv.com, Azerireport.com, Regnum.ru*
(Nuotrauka iš Azerireport.com)